

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 399/2023-33

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miloša Maďara a sudcov Jany Baricovej a Rastislava Kaššáka (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľov [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], a [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], obaja [REDAKOVANÉ], zastúpených SOUKENÍK – ŠTRPKA, s. r. o., Šoltésovej 14, Bratislava, proti postupu Okresného súdu Bratislava IV (teraz Mestského súdu Bratislava II) v konaní vedenom pod sp. zn. 13P/91/2019 (teraz pod sp. zn. B4-13P/91/2019) takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Bratislava IV (teraz Mestského súdu Bratislava II) v konaní vedenom pod sp. zn. 13P/91/2019 (teraz pod sp. zn. B4-13P/91/2019) **bolo porušené** základné právo sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Mestskému súdu Bratislava II **prikazuje**, aby v konaní vedenom pod sp. zn. B4-13P/91/2019 konal bez zbytočných prieťahov.
3. Sťažovateľom **priznáva** finančné zadostučinenie každému v sume **2 500 eur**, ktoré im **je** Mestský súd Bratislava II **povinný** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.
4. Mestský súd Bratislava II **je povinný** nahradiť sťažovateľom trovy konania **560,93 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľov do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.
5. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevyhovuje**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľov a skutkový stav vecí

1. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením č. k. I. ÚS 399/2023-20 z 18. júla 2023 prijal na ďalšie konanie v celom rozsahu ústavnú sťažnosť sťažovateľov vo veci namietaného porušenia ich základného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Bratislava IV (teraz Mestský súd Bratislava II) (ďalej aj „okresný súd“ alebo „súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 13P/91/2019 (teraz pod sp. zn. B4-13P/91/2019). Žiadajú prikázať okresnému súdu, aby v napadnutom konaní konal bez zbytočných prietáhov, a navrhujú, aby im ústavný súd priznal primerané finančné zadostučinenie 4 000 eur každému a náhradu trov konania pred ústavným súdom.

2. Z ústavnej sťažnosti, jej príloh a na vec sa vzťahujúceho súdneho spisu vyplýva, že návrhom doručeným okresnému súdu 27. júna 2019 sa [REDAKOVANÉ] (ďalej len „otec“), domáha rozvodu manželstva a úpravy práv a povinností na čas po rozvode k svojmu maloletému synovi (sťažovateľ v 2. rade, pozn.) proti sťažovateľke [REDAKOVANÉ]. Okresný súd nariadil na 28. január 2021 pojednávanie, ktoré bolo zrušené a odročené na neurčito z dôvodu mimoriadnych opatrení v súvislosti s pandémiou COVID-19. Ďalšie pojednávanie bolo určené na 22. apríl 2021, ale bolo odročené zo zdravotných dôvodov na strane právneho zástupcu sťažovateľky. Prvé pojednávanie sa konalo 24. júna 2021, ďalšie 2. decembra 2021 a pojednávanie konané 10. marca 2022 bolo odročené na neurčito na účel nariadenia znaleckého dokazovania. Uznesením z 23. augusta 2022 súd ustanovil znalkyňu a posudok bol vypracovaný 15. januára 2023, keďže znalkyňa požiadala o predĺženie súdom stanovenej lehoty, a sťažovateľke bol doručený 24. februára 2023. Vec bola 18. mája 2023 pridelená novému zákonnému sudcovi a s účinnosťou tzv. novej súdnej mapy od 1. júna 2023 prešla na mestský súd, kde bola 16. júna 2023 pridelená novej zákonnej sudkyňi. Následne súd určil termín pojednávania na 25. september 2023, ktoré sa konalo, a ako zistil ústavný súd, z verejne dostupnej databázy pojednávaní mestského súdu bolo odročené na 30. október 2023. Ďalšie pojednávania sa uskutočnili 24. novembra 2023 a 23. apríla 2024 a aktuálne je vo veci nariadené pojednávanie na 27. jún 2024, dosiaľ tak vec nie je právoplatne skončená.

II.

Argumentácia sťažovateľov

3. V podanej ústavnej sťažnosti sťažovatelia namietajú, že postupom okresného súdu v napadnutom konaní došlo k porušeniu ich v bode 1 označených práv. Tvrdia, že k zbytočným prietahom dochádza, pretože konanie nie je ani po takmer štyroch rokoch (ku dňu podania ústavnej sťažnosti, pozn.) skončené a okresný súd bol viac ako 16 mesiacov nečinný, kým nariadil prvé pojednávanie. Taktiež vo vzťahu k znalkyni nekonal promptne, keďže až po viac ako 5 mesiacoch od pojednávania (10. marec 2022, pozn.) si uznesením z 23. augusta 2022 vyžiadal vypracovanie znaleckého posudku a po jeho doručení znova zostal nečinný a neurčil termín pojednávania.

Akcentujú skutočnosť, že ide o konanie v statusovej veci a vo veci starostlivosti súdu o maloletých a doteraz nebolo vydané ani jedno meritórne rozhodnutie. Poukazujú na to, že konanie okresného súdu nesmeruje k odstráneniu ich právnej neistoty, ale naopak neefektívnym postupom súdu sa konanie nedôvodne predlžuje a oddŕaľuje sa tým rozhodnutie vo veci.

III.

Vyjadrenie mestského súdu a replika sťažovateľov

III.1. Vyjadrenie mestského súdu:

4. Mestský súd vo svojom vyjadrení k ústavnej sťažnosti z vecného hľadiska popisuje chronológiu napadnutého konania. Uvádza, že podaním z 25. septembra 2019 sťažovateľka podala námietku miestnej nepríslušnosti súdu a tiež sťažnosť proti uzneseniu o ustanovení kolízneho opatrovníka maloletému, a spomína, že od novembra do decembra 2019 bol spis zaslaný ústavnému súdu ku konaniu o inej ústavnej sťažnosti. Poukazuje na to, že k zmene zákonného sudcu došlo už v máji 2020 v dôsledku odchodu pôvodnej zákonnej sudkyne do dôchodku a ďalej dvakrát v priebehu roku 2023. Nová zákonná sudkyňa stanovila termín pojednávania v primeranej lehote po pridelení veci vzhľadom na množstvo jej prerozdelených spisov, ako aj čas potrebný na naštudovanie si spisového materiálu. Súd podotýka, že paralelne s napadnutým konaním prebieha konanie o úpravu výkonu rodičovských práv a povinností na čas do rozvodu na Okresnom súde Prievidza pod sp. zn. 18P/54/2019, v ktorom konaní bolo realizované výchovné opatrenie a nariadené znalecké dokazovanie. V závere uznáva, že celková dĺžka konania sa zo všeobecného hľadiska javí ako neprimeraná a rozhodnutie o ústavnej sťažnosti ponecháva na ústavnom súde.

III.2. Replika sťažovateľov:

5. Sťažovatelia nevyužili právo podať repliku k vyjadreniu mestského súdu.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

6. Ústavný súd podľa § 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ústavnou sťažnosťou a so stanoviskom mestského súdu, ako aj s obsahom na vec sa vzťahujúceho spisu dospel k názoru, že od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci, a preto pristúpil k posúdeniu veci samej.

7. Podstatou ústavnej sťažnosti sťažovateľov je namietané porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ako aj práva na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru postupom mestského súdu (do 31. mája 2023 okresného súdu, pozn.) v konaní o rozvod manželstva a o úpravu výkonu rodičovských práv a povinností, v ktorom je účastníkom okrem rodičov aj maloletý sťažovateľ.

8. Ústavný súd si pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov garantovaného v čl. 48 ods. 2 ústavy osvojil judikatúru Európskeho súdu

pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (napr. II. ÚS 55/98, I. ÚS 132/03, IV. ÚS 105/07, IV. ÚS 90/2010).

9. Ústavný súd pri rozhodovaní o ústavných sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (to platí, aj pokiaľ ide o čl. 6 ods. 1 dohovoru, pozn.) vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím (m. m. IV. ÚS 221/04). Pre naplnenie práva zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy nestačí, aby štátne orgány (napr. všeobecné súdy) vec len prerokovali, prípadne vykonali rôzne úkony (bez ohľadu na ich počet) a právoplatne nerozhodli (napr. I. ÚS 118/02).

10. Základnou povinnosťou súdu a sudcu je preto zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník konania obrátil na súd so svojím návrhom.

11. Táto povinnosť súdu a sudcu podľa právnej úpravy účinnej od 1. júla 2016 je *expressis verbis* zakotvená ako základný princíp konania a vyplýva najmä z čl. 5 ods. 2 a čl. 12 Civilného mimosporového poriadku (ďalej len „CMP“). Podľa čl. 5 ods. 2 CMP súd postupuje z úradnej povinnosti na základe zákona na účely prejednania a rozhodnutia veci tak, aby ochrana práv bola rýchla a účinná. Podľa čl. 12 CMP súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným prietahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania účastníkov konania a iných osôb. Podľa § 30 CMP súd po začatí konania postupuje v súčinnosti s ostatnými subjektmi konania tak, aby bola vec v čo najkratšom čase prejednaná a rozhodnutá.

12. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (IV. ÚS 74/02, III. ÚS 247/03, IV. ÚS 272/04) ústavný súd zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou ESLP v rámci prvého kritéria ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (I. ÚS 19/00, II. ÚS 32/02). Podľa uvedených kritérií posudzoval aj sťažnosť sťažovateľov.

13. Pokiaľ ide o právnu a faktickú zložitosť napadnutého konania, jeho predmet sa týka statusovej veci (rozvod manželstva), ako aj starostlivosti súdu o maloleté dieťa, pričom v prípade starostlivosti súdu o maloletých ide o prednostnú vec, kde sa predpokladá osobitná pozornosť venovaná efektívnemu a rýchlemu postupu súdu (m. m. II. ÚS 33/99, I. ÚS 53/02). Povaha napadnutého konania preto podmieňovala prísnejšie hodnotenie jeho priebehu ústavným súdom z hľadiska, či v ňom došlo nečinnosťou alebo neefektívnou činnosťou k zbytočným prietahom (m. m. I. ÚS 419/2015, III. ÚS 72/2019).

14. Napadnuté konanie tvorí štandardnú a pomerne početnú súčasť rozhodovacej činnosti súdov, a preto z právneho hľadiska nevykazuje črty mimoriadnej zložitosti. Pokiaľ ide o hľadisko faktickej zložitosti, ústavný súd prihliadol pri posudzovaní veci na tú skutočnosť, že pre rozhodnutie o merite veci bolo nevyhnutné vykonať rozsiahlejšie (znalecké) dokazovanie, čo indikuje určitý stupeň skutkovej náročnosti a aj to mohlo čiastočne prispieť k predĺženiu celkovej dĺžky konania mestského súdu.

15. Ústavný súd pri posudzovaní prvého kritéria osobitne zohľadnil predmet konania a jeho význam pre sťažovateľov a v tejto súvislosti konštatuje, že napadnuté konanie má pre nich vzhľadom na svoju povahu mimoriadny význam, keďže jeho výsledok jednak podstatne ovplyvňuje status sťažovateľky v 1. rade a pokiaľ ide o určenie práv a povinností k maloletému dieťaťu, má meritórne rozhodnutie súdu zásadný vplyv aj na určenie výživného a na možnosti rodičov riadne plniť existenčné potreby dieťaťa a zabezpečiť jeho zdravý vývoj. Tento aspekt musia mať na zreteli nielen konajúci súd, ale aj rodičia, aby svojimi procesnými návrhmi a neposkytnutím potrebnej súčinnosti neprimerane neodďaľovali meritórne rozhodnutie.

16. Na druhej strane však nemožno celkom opomenúť, že vo vzťahu medzi rodičmi a deťmi vždy treba dať prednosť dohode rodičov a rozumnému usporiadaniu ich rodinných vzťahov s ohľadom na najlepší záujem dieťaťa. Aj z judikatúry ústavného súdu vyplýva, že ak by rodičia skutočne dbali o najlepší záujem svojich maloletých detí, mohli sa na výkone svojich práv dohodnúť, čím skôr svoje nezhody vyriešiť a k žiadnym priet'ahom v konaní pred súdom by nemuselo dochádzať (k tomu pozri nález I. ÚS 235/2019).

17. V rámci posudzovania ďalšieho kritéria, a to správania sťažovateľov, ústavný súd konštatuje, že nezistil také skutočnosti, ktoré by výrazne prispeli k predĺženiu napadnutého konania a ktoré by bolo možné pripísať na ich ťarchu. Skutočnosť, že raz došlo k odročeniu termínu pojednávania na žiadosť právneho zástupcu sťažovateľky, nie je takým výrazným faktorom, ktorý by negatívne ovplyvnil plynulý postup súdu. V súvislosti s uvedeným je však potrebné podotknúť, že napadnuté konanie sčasti prebiehalo v období pandemickej situácie vyvolanej ochorením COVID-19, čo v určitej, aj keď malej miere mohlo prispieť k jeho predĺženiu.

18. Ústavný súd napokon hodnotil samotný postup súdu v napadnutom konaní, ktoré začalo podaním návrhu otca v júni 2019. Vychádzal pritom zo svojej konštantnej judikatúry, v zmysle ktorej zbytočné priet'ahy v konaní môžu byť zapríčinené nielen samotnou nečinnosťou všeobecného súdu, ale aj jeho neefektívnou činnosťou, teda takým konaním, ktoré nevedie efektívne k odstráneniu právnej neistoty účastníkov konania (II. ÚS 32/03, IV. ÚS 267/04, IV. ÚS 182/08).

19. Podľa názoru ústavného súdu napriek zdaniu, že napadnuté konanie prebieha plynule, isté obdobia nečinnosti, resp. nesústreďenej činnosti sa v ňom vyskytli a postup súdu preto nemožno považovať za smerujúci sústreďene k urýchlenému odstráneniu stavu právnej neistoty sťažovateľov, navyše, ak vo veci došlo niekoľkokrát k zmene zákonného sudcu.

20. Pokiaľ ide o obdobia nečinnosti, súdu treba predovšetkým vytknúť úvodné štádium konania, keď prvé pojednávanie bolo nariadené až v októbri 2020 na základe urgencie sťažovateľky, ale fakticky ho súd uskutočnil až 24. júna 2021, teda po dvoch rokoch od podania návrhu. Ďalšie pojednávania sa konali o šesť, resp. o ďalšie tri mesiace, ale od 10. marca 2022 aj vzhľadom na prebiehajúce znalecké dokazovanie súd konal až vo februári 2023, keď rozhodol o priznaní

odmeny znalkyni a vyzval účastníkov na vyjadrenie sa k posudku. Následne až do 25. septembra 2023 zostal opätovne nečinný a aj napriek viacerým uskutočneným pojednávania dosiaľ nie je vo veci ani neprávoplatne rozhodnuté. Konanie o rozvod tak len pred súdom prvej inštancie trvá takmer 5 rokov, čo je z ústavnoprávneho hľadiska neprípustné.

21. Vychádzajúc z uvedeného, ústavný súd dospel k záveru, že v konaní vedenom pod sp. zn. 13P/91/2019 (teraz pod sp. zn. B4-13P/91/2019) došlo k zbytočným priet'ahom ústavnej intenzity, preto rozhodol, že postupom okresného súdu (od 1. júna 2023 mestského súdu, pozn.) bolo porušené základné právo s'ťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku tohto nálezu).

V.

Prikázanie vo veci konať a priznanie primeraného finančného zadosťučinenia

22. V súlade s čl. 127 ods. 2 ústavy v spojení s § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej s'ťažnosti vyhovie, môže prikázať, aby ten, kto porušil základné práva a slobody s'ťažovateľa svojou nečinnosťou, vo veci konal.

23. Vzhľadom na skutočnosť, že ústavný súd zistil porušenie označených práv s'ťažovateľov postupom súdu v napadnutom konaní, pričom toto nie je dosiaľ právoplatne skončené, prikázal mestskému súdu, aby vo veci konal bez zbytočných priet'ahov (bod 2 výroku tohto nálezu).

24. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy v spojení s § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie s'ťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

25. S'ťažovatelia v ústavnej s'ťažnosti žiadajú priznať primerané finančné zadosťučinenie v sume 4 000 eur každému, poukazujúc na stav pretrvávajúcej právnej neistoty a špecifický charakter napadnutého konania. Cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04). Pri určení primeraného finančného zadosťučinenia ústavný súd vychádza zo zásad spravodlivosti aplikovaných Európskym súdom pre ľudské práva, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

26. Zohľadňujúc predmet konania, jeho citlivý charakter a význam pre s'ťažovateľov vrátane charakteru, závažnosti a dĺžky priet'ahov spôsobených súdom, prihliadajúc na skutkovú zložitost' veci, ústavný súd považoval za dôvodné priznanie finančného zadosťučinenia v sume 2 500 eur pre každého zo s'ťažovateľov (bod 3 výroku nálezu) a vo zvyšnej časti návrhu s'ťažovateľov nevyhovel (bod 5 výroku tohto nálezu).

VI.

Trovy konania

27. Ústavný súd priznal s'ťažovateľom (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania 560,93 eur (bod 4 výroku nálezu).

28. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľov ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov v znení účinnom do 31. decembra 2023 [(ďalej len „vyhláška“); § 11 ods. 3, § 13 ods. 2 a 3, § 13a, § 16 ods. 3, § 18 ods. 3 vyhlášky]. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2023 je 208,67 eur a hodnota režijného paušálu je 12,52 eur. Právny zástupca zastupoval súčasne dvoch sťažovateľov, preto sa tarifná odmena pri zastupovaní každého zo sťažovateľov znižuje o 50 %, Sťažovateľom vznikol nárok na náhradu trov konania za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2023 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti), čo celkovo predstavuje 467,44 eur a po zvýšení o 20 % sadzbu dane z pridanej hodnoty, ktorej platiteľom je právny zástupca sťažovateľov, 560,93 eur (bod 4 výroku nálezu).

29. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je mestský súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľov (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

30. Podľa čl. 133 ústavy toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Bratislave (detašované pracovisko) 23. mája 2024

Miloš Maďar
predseda senátu